

Национален съвет за журналистическа етика

РЕШЕНИЕ № 7/15.03.2024 г.

Комисията по журналистическа етика на свое редовно заседание на 15.03.2024 г. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Нели Огнянова

ЧЛЕНОВЕ: Александър Кашъмов
Бойко Василев
Весислава Антонова
Гена Трайкова
Диляна Илиева
Даниела Тренчева
Ирина Недева
Илия Вълков

изслуша доклад по жалба с вх. № 11-005 от 2024 г. на Г.К. срещу Българското национално радио, предаването „Политическо некоректно“, коментарната рубрика на К. А. „По ръба“, заглавие на коментара: „Лошото образование е обещание за слаба държава“, излъчен на 27.01.2024 г. В постъпилата жалба се твърди, че е осъществено нарушение на Етичния кодекс на българските медии от страна на Българското национално радио.

I. ПРОЦЕДУРА

1. Жалба с вх. № 11-003/2024 г. се отнася до твърдяно нарушение на Етичния кодекс на българските медии, осъществено чрез предаването *Политически некоректно* на БНР.
2. Ирина Недева и Илия Вълков не участват в обсъждането.
3. Жалбата е подадена в допустимия от правилника срок.
4. КЖЕ обсъди допустимостта на жалбата, тя е допустима.
5. Становище от Българското национално радио е получено.

II. ЖАЛБА

А) В жалба вх. № 11-005/2024 г. Г. К. твърди нарушение на Етични кодекс чрез излъчено на 27.01.2024 г. от БНР предаването „Политически Некоректно“, рубрика "По ръба" с К. А.: Лошото образование е обещание за слаба държава.

Коментарът на К.А. „Лошото образование е обещание за слаба държава“ е изумителен продукт на мисленото, а още по-невероятно е, че е излъчен по БНР.

Той е около 1000 думи, организирани в 36 изречения и 18 параграфа. Всяко изречение звучи като уникална глупост, но цели пропагандно внушение. Първите 7 изречения са посветени на някакви общи разсъждения за неолибералния модел, 4 изречения на хибридната война, която водят ТЕ срещу нас (вероятно целта е да се обърка смисъла на понятието хибридна война), останалите са за образованието.

В коментара е повторена 27 пъти думата държава/държавност, 15 пъти - образование, национално - 13. Появява се образът на ТЕ, който е абсолютно неясен. Все пак става ясно, че ТЕ не се чужда държава или въоръжена група бунтовници“, което е успокояващо. Но пък от друга страна, в българските училища работят близо хиляди 55 хил. учители, част от които са разбрали истината, че:

- „Абдикирането от тези базови функции постави много от националните държави в състояние да бъдат обект на хибридни практики с цел десуверенизиране и въвеждане на завоалиран външен контрол“.
- „Хибридно проникване може да се използва и девалвиране на образованието или ангажиментите на държавата към наднационални съюзи, през които националната власт губи значение“.
- „Изграждането на образованост изисква поэтапно надграждане“
- „Ако образованието се раздробява, ако несполучливо се модернизира, ако то е неуверено и променливо, ако е лишено от единна идея, и е заменено с безкрайни педагогически опити да се улеснява процеса на обучение чрез игри, чрез премахване на учителския натиск за придобиване на знания, чрез заобиколни форми на запамяване и лансиране на свобода, чрез все по-малко изисквания, то не дава резултат. Балансът на свободата е крехък, той лесно преминава от свобода за творчество в безпродуктивна анархия и деспотизъм на невежеството.“
- „Хуманитарното образование, което би създавало пасивни личности, готови да защитават националната общност, е практически унищожено“.
- „Произвеждаме незнание и неразбиране, произвеждаме хора, които ще ни управляват според зададени алгоритми, валидни за екзистенциалния супермаркет.“

Текстът в изречения

1. Провалът на държавния социализъм, който се случи пред очите на света в края на 80-те години на миналия век, произведе като реакция една абсолютно противоположна несиметричност, а именно пълна доминация на пазарите и гръмка победа на неолиберализма!
2. Ролята на държавата беше строго обругана и започна война срещу държавата като недопустимо мощна и интервенираща, а концепцията за социална държава на благоденствието от западен тип беше изхвърлена в кошчето за отпадъци.
3. В този смисъл рухването на комунистическия блок беше използвано от кабинетните привърженици на една едностранчива икономическа доктрина за нерегулирана пазарна икономика, за да получат идейно надмощие вътре в западните общества.
4. Така се установи почти религиозна доминация на неолиберализма с неговите същностни елементи – глобализация, пълно отдръпване на държавата от икономиката и свеждането ѝ до безпомощност дори в базовите ѝ функции като осигуряване на реда, здравеопазването, образованието, военната защита, националната сигурност, стратегическото планиране и др.

5. Абдикирането от тези базови функции постави много от националните държави в състояние да бъдат обект на хибридни практики с цел десуверенизиране и въвеждане на завоалиран външен контрол.
6. Следва да се каже, че хибридната война включва много широк кръг от дейности, като търси уязвими блокажи и отстъпления в държавността и ползва предимно невоенни инструменти за усвояване на политическата власт в държавата – обект на интервенция.
7. Хибридната война е като вирус, който поражда всички системи на държавния апарат и обществения живот, използвайки медии, информационно-културни ресурси, манипулации на изборите, селекция на партийните върхушки, притискане на властта през НПО-мрежи, финансово източване на държавата във всякакъв смисъл (от лихви по дългове до принуда за военни поръчки и многомилиардни енергийни проекти, а също и наднационален капитал, който извежда потребителското благосъстояние навън)...
8. За хибридно проникване може да се използва и девалвиране на образованието или ангажиментите на държавата към наднационални съюзи, през които националната власт губи значение.
9. Мога да изброявам дълго през кои норми на неолибералната доктрина, обявени за щастлива демократизация, се осъществява пропускливост за въвеждане на контрол върху развитието и бъдещето на много държави.
10. Но искам да подчертая един особено важен фактор, който осигурява сърцето и енергията на националната държава.
11. Това е образованието. У нас то се случва в реално отсъствие на държавата!
12. Кризата в образованието, където имаме уравниване под средното ниво, произтича от липсата на осъзнаване какво искаме да постигнем от нашата държава.
13. Глобалистката мантра изповядва враждебност към традициите, към историята, когато тя е източник на национално самочувствие и обособеност, към родовата памет и националната идентичност.
14. Затова всички усилия са насочени към заличаване на възпитанието в национална принадлежност и изграждането на номадско съзнание с нови категории на ума, които разбиват здравата психическа и интелектуална основа на човека.
15. Тези постмодерни категории го подготвят за хитруваща неграмотност, която ще му осигури потъване в безкраен консумеризъм и стремеж към пари като най-понятна форма на осъществяване.
16. Държавата трябва да бъде гарант за знанието, придобивано през системата на образование, както и за културната среда в обществото. Без надзора на държавата, масовите нужди и вкусове клонят към вулгарност и налагане на безпорядък.
17. В този смисъл държавата е отговорна за дългосрочното възпитание на гражданите.
18. Тя трябва да формира масовото съзнание на подрастващите, които по-късно ще станат действащи лица на държавността.
19. Държава, която се управлява от кода на неолибералната доктрина, обаче, изгълнява декорно някакви функции за контрол в сектора. А практически отсъства като доктрина.
20. Държавата уж господства по закон, но без единство и устойчивост.
21. Допускат се множество учебници, раздробеност на методиките на учебния процес, нови експериментални постановки как да се учи през забавление, как да се оценява чрез тестове и т.н.

22. Абдикирането на държавата от отговорността за контрол върху образованието създава две крайности – възможности за децата на богати родители да получат по-добро образование в елитни учебни заведения и общ упадък на държавното образование.
23. За малки и бедни държави елитното частно образование се изчерпва със структури, които са чужда културна обособеност.
24. Резултатът е отглеждане на бъдещия елит на нацията извън националната идентичност и формиране на граждански елит, който би управлявал държавата като неспособен да разпознае смисъла на националната принадлежност и нуждата от суверенитет.
25. Защото възпитанието и образованието не съществуват сами по себе си.
26. Те се осъществяват в контекста на някакви традиции за знание, разбираня за ценности, исторически факти и субективни за различните национални държави интерпретации на фактите. Образованието произвежда поведение и създава принадлежност.
27. В условия на разпад в обществото подрастващите придобиват ценности по силата на масовата популярност.
28. Възпитанието е в упадък, ако не се разбира, че възпитанието и образованието в същността си съдържат неизменяема консервативна линия.
29. Да, тя е скучната линия на класическото хуманитарно образование, но тя трябва да присъства и да върви паралелно с появата на модерната протестна култура на всяко едно поколение.
30. Защото изграждането на образованост изисква поетапно надграждане. Ако образованието се раздробява, ако несполучливо се модернизира, ако то е неуверено и променливо, ако е лишено от единна идея, и е заменено с безкрайни педагогически опити да се улеснява процеса на обучение чрез игри, чрез премахване на учителския натиск за придобиване на знания, чрез заобиколни форми на запаметяване и лансиране на свобода, чрез все по-малко изисквания, то не дава резултат.
31. Балансът на свободата е крехък, той лесно преминава от свобода за творчество в безпродуктивна анархия и деспотизъм на невежеството.
32. А невежеството е удобно за елитите, защото то унищожава съпротивата.
33. Затова при неолибералния модел знанията са сведени до бизнес модели, а етиката се изчерпва със стартъп културата и произлиза от кодекса на борсовия посредник.
34. Хуманитарното образование, което би създавало пасионарни личности, готови да защитават националната общност, е практически унищожено.
35. Произвеждаме незнание и неразбиране, произвеждаме хора, които ще ни управляват според зададени алгоритми, валидни за екзистенциалния супермаркет.
36. Срещу нас идват технореволюционери-номади, чийто когнитивни възможности и емоционална привързаност се изграждат от глобалистката машина за създаване на стойност...

III. РАЗПОРЕДБИ ОТ ЕТИЧНИЯ КОДЕКС НА БЪЛГАРСКИТЕ МЕДИИ, ЧИЕТО НАРУШАВАНЕ СЕ ТВЪРДИ

1. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ДОСТОВЕРНА ИНФОРМАЦИЯ НА ОБЩЕСТВОТО,

1.1 Точност,

1.1.1 Ще предоставяме на обществото точна и проверена информация и няма преднамерено да скриваме или изопачаваме факти.,

1.1.3 Няма да подвеждаме обществото и ясно ще посочваме къде са използвани манипулирани текстове, документи, образи и звуци.

IV. СТАНОВИЩЕ НА ОТВЕТНАТА СТРАНА

До Комисията е получено следното становище от БНР:

В становището си се ръководим от разбирането за спецификата на жанра „коментар“, тъй като при направения анализ от страна на жалбоподателя и посочената аргументация има неточности при тълкуването му. Коментарът е публицистичен жанр, в който доминират тезите и заключенията на автора. Коментарът има „за цел да покаже мнението на автора публично“, както е записано и в Редакционните стандарти на БНР.

Мотивите на жалбоподателя се свеждат до тълкуване на съдържанието на коментара, чрез честота на използваните думи в текста и заключението: „всяко изречение звучи като уникална глупост, но цели пропагандно внушение“. В жалбата липсват рационални аргументи, които да подкрепят тази теза. Самото твърдение съдържа в себе си противоречие. Как една уникална глупост цели пропагандно внушение?

Смятаме за неуместно усилието да бъдат изброени под номерация изреченията, съставляващи коментарния текст на г-жа К.А., в опит за подробно мотивиране на твърденията за нарушение. Жалбоподателят поставя под въпрос свободния избор на тема, повод за журналистически коментар. Също така, вменява безкритичност у слушателската аудитория на предоставеното радиосъдържание.

Нещо повече, смятаме подобни твърдения за опасни, неаргументирани и граничещи с опит за вмешателство в редакционната политика на обществената медия при подбора на теми, коментатори и анализатори.

Твърденията на жалбоподателят не кореспондират с изискванията за „правото на свободно изразяване на мнения“ (чл. 10, ал.1., т.1 от ЗРТ), на чл.11., ал.1 от ЗРТ, който гласи, че „всяко мнение може да бъде изразявано свободно в медийните услуги“, както и, за пореден път, не отчита особеностите на жанра „коментар“.

V. ФАКТИ

Коментарът на журналистката К.А. се излъчва в редовна рубрика „По ръба“ в седмичното съботно издание на коментарно-публицистичното предаване „Политическо некоректно“ с водещ П.В. (в неделя предаването е с водещ С. В.). Коментарът е прочетен от журналистката, не за използвани допълнителни звуци или атмосфера. Не е посочен контекст какъв е поводът за направения коментар или да е свързан с тематичният фокус на конкретното издание. Текстът е публикуван и на сайта на БНР.

Седмица преди излъчването на предаването британската компания компанията Джунипър Едюкейшън (Juniper Education) купува българската образователна платформа „Школо“. Сделката се превръща в новина с обществена значимост. Появяват се спекулации, че е възможно изтичане на лични данни. Министерството на образованието и науката (МОН) сезира ДАНС и Комисията за защита на личните данни за проверка на случая, съобщават от министерството. Придобиването предизвиква и поредица от

позиции на партии. Лидерът на „Възраждане“ К. К. обявява: „Личните данни на всички български ученици станаха собственост на частна английска компания. Колонизацията и окупацията на държавата ни продължава с пълни темпове.“

VI. МОТИВИ

КЖЕ разгледа жалбата, запозна се и със съдържанието на коментара. Комисията обръща внимание на всеки един случай към въпроса дали има точност, преднамереност и изопачаване на фактите, дали се разпространява проверена информация от достоверни и адекватни източници. Комисията приема стандарта, че авторският коментар е лична интерпретация, но квалифицирането на наратив като авторски коментар не го изключва от зоната за преценка за спазване на етичните стандарти. Коментарният жанр не изключва и изричното посочване на достоверни и проверени източници.¹

При преценката си по т.1.1.1. КЖЕ се ръководи от двете изисквания в разпоредбата: (1) да се предоставя на обществото точна и проверена информация и (2) да не се скриват или изопачават факти. В своя коментар К.А. никъде посочва източници, които са обект на нейния коментар. Тук не е посочен и информационен повод. Направени са категорични обобщения, без да се даде обществен контекст. Така коментарът не се обляга на конкретна фактическа основа, няма посочени данни, които да аргументират посланията на автора.

На основата на събраната информация и направения анализ, във връзка с чл. 17, ал. 1 от Правилника за дейността, Комисията за журналистическа етика прие следното

РЕШЕНИЕ:

КЖЕ намира жалба с вх. Но 11-005 за **основателна** по т. 1.1.1. *Ще предоставяме на обществото точна и проверена информация и няма преднамерено да скриваме или изопачаваме факти.*

Съгласно Правилника за дейността на Комисията за журналистическа етика решението да се изпрати на заинтересованите страни в 7-дневен срок от приемането му.

Председател на КЖЕ:

Нели Огнянова

Изпълнителен директор на

Фондация НСЖЕ :

Ева Петрова

¹ Виж по-подробно и решението на КЖЕ по жалба 11-003, която засяга друг аспект на отразяването на казуса Школо.